

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์ไทย

ม.
๔-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ.ณรงค์ พ่วงพิศ
รศ.วุฒิชัย มูลศิลป์

ผู้ตรวจ

ผศ. ดร.ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์
นางวชิราวรรณ นุชนาค
นางสาวพจมาลย์ เพ็งปาน

บรรณาธิการ

รศ. ดร.ศิริพร ดาบเพชร

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๓๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-057-7

รหัสสินค้า ๓๐๑๓๐๓๘

อักษ
www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย
บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด
142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)
พิมพ์ที่: บริษัท ไทยรับกล้ำ จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ ทั้งความสำเร็จ ความล้มเหลว ความร่วมมือ ความขัดแย้ง การสร้างสรรค์ การทำลาย และอื่น ๆ รวมทั้งจะช่วยให้ผู้ศึกษามีความเฉลียวฉลาด รอบคอบ มีเหตุผล มีเจตคติที่ดีต่อวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดให้ผู้เรียน ต้องศึกษาสาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวเนื่องทั้งประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สะดวกต่อการเรียนการสอนและง่ายต่อการทำความเข้าใจของผู้เรียน จึงจัดแบ่ง เนื้อหาออกเป็น ๒ เล่ม คือ ประวัติศาสตร์ไทย ๑ เล่ม และประวัติศาสตร์สากล ๑ เล่ม สำหรับเล่มนี้จะว่าด้วย ประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งสัมพันธ์กับตัวชีวิตชั้น ม.๔-๖ ที่ระบุไว้ ดังนี้

- ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของ มนุษยชาติ
- สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ
- วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย
- วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย
- วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุค ปัจจุบัน
- วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและ ประวัติศาสตร์ไทย
- วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นตรงตาม ตัวชีวิตและสาระการเรียนรู้แกนกลาง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการ ระบุตัวชีวิตระหว่างทางและ**ตัวชีวิตปลายทาง**ที่สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติไปสู่การเกิดสมรรถนะสำคัญ

คณะผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เล่มนี้ จะช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของ วิชาประวัติศาสตร์ ตลอดจนบรรลุผลทางการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้อย่างมีคุณภาพ

คณะผู้เรียบเรียง

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทย

- เวลา ยุคสมัย และศักราชในประวัติศาสตร์ไทย
- การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทย
- ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยที่ปรากฏในหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ไทย

๑
๒
๕
๑๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย

- ความสำคัญและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์
- ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย
- ตัวอย่างการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ : โครงการงานประวัติศาสตร์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสมัยรัชกาลที่ ๖

๒๑
๒๒
๒๓
๒๗
๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

- แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย
- อาณาจักรโบราณในดินแดนไทยและอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย
- ปัจจัยที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทย
- การปฏิรูปบ้านเมืองในสมัยรัชกาลที่ ๕
- ไทยกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑
- การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕
- ไทยกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒
- บทบาทของสตรีไทย
- บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการพัฒนาชาติไทย
- อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันออกและตะวันตกที่มีต่อสังคมไทย

๓๙
๔๐
๔๑
๗๓
๗๕
๘๖
๘๗
๙๕
๙๖
๑๐๐
๑๐๕

- พระมหากษัตริย์ที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์ชาติไทย
- พระบรมวงศานุวงศ์ที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์ชาติไทย
- ขุนนางและชาวต่างชาติที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์ชาติไทย

๑๑๓

๑๑๕

๑๔๖

๑๕๔

- การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
- การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
- ตัวอย่างของการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยในประวัติศาสตร์
- ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรควัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน
- บุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริมการสร้างสรรคภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยซึ่งมีผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑๖๕

๑๖๖

๑๗๐

๑๗๐

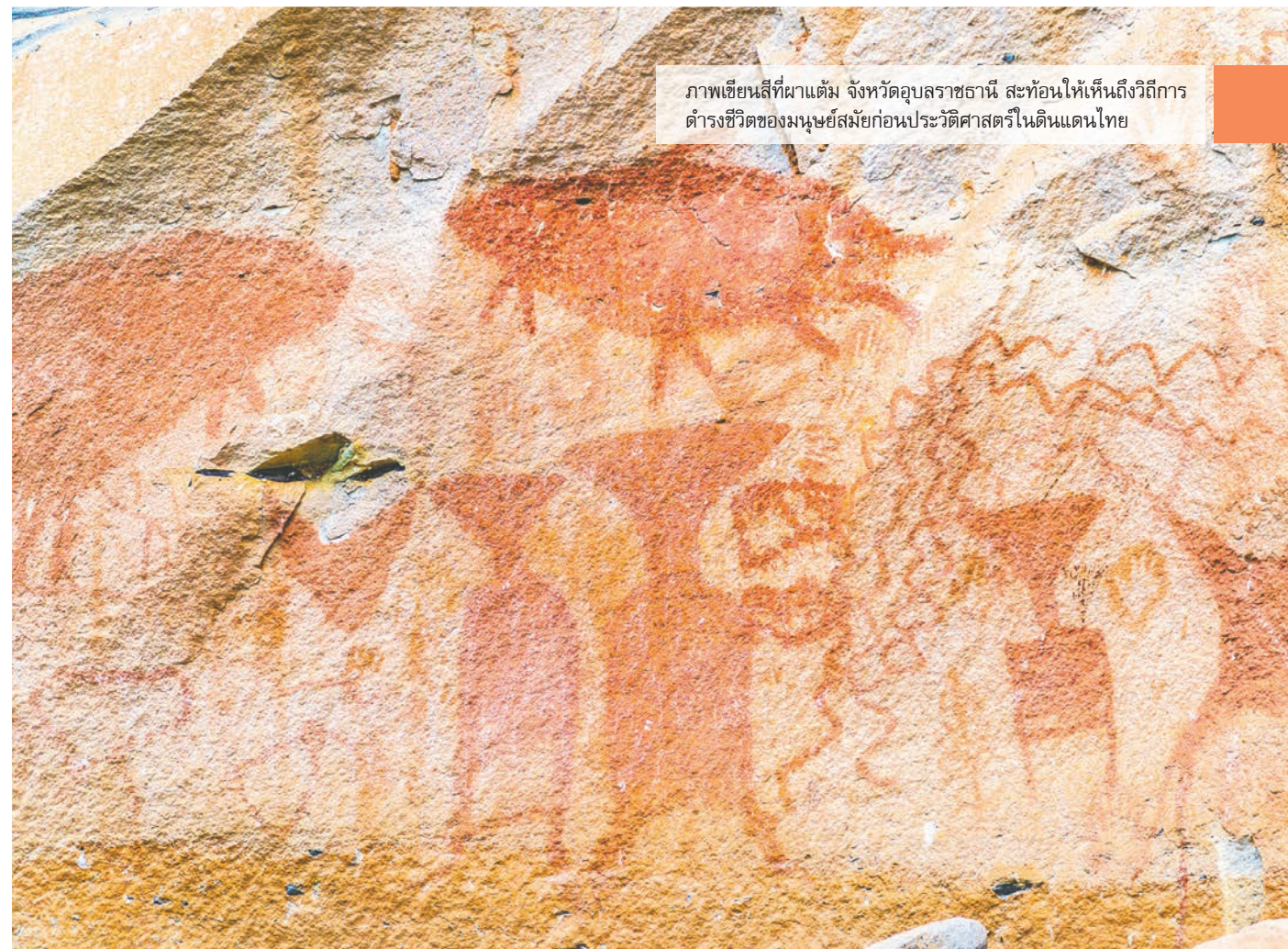
๑๘๖

๑๘๙

๒๐๒

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทย

ประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตและให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ที่เกิดขึ้นตามเวลาและสภาพแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ เวลาจึงมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์อย่างมาก และเนื่องจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มีเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายในระยะเวลาหลายร้อยหลายพันปี จึงมีการกำหนดช่วงเวลาและยุคสมัยขึ้นมาเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเวลาและยุคสมัยจึงมีความสำคัญและจำเป็น เพื่อที่ผู้เรียนจะได้เข้าใจว่ามีเหตุการณ์สำคัญใดเกิดขึ้นเมื่อไร ที่ไหน เหตุการณ์ใดเกิดก่อนเกิดหลัง แต่ละเหตุการณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างไร และสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ในสังคมมนุษย์ได้

ภาพเขียนสีที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

ตัวชี้วัด

- ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ (ส ๔.๑ ม.๔-๖/๑)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย
- ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส ๔.๓)
- ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

๑. เวลา ยุคสมัย และศักราชในประวัติศาสตร์ไทย

๑.๑ ความหมายและความสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

ความหมายของประวัติศาสตร์มีการให้นิยามและคำจำกัดความไว้มากมาย เช่น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ว่า วิชาว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือเรื่องราวของประเทศชาติ เป็นต้น ตามที่บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

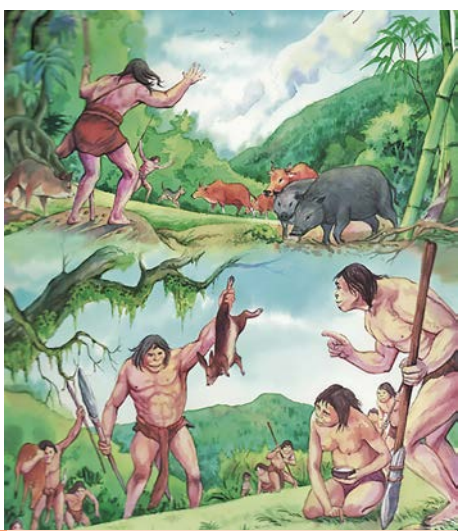
ศาสตราจารย์ ดร.แถมสุข นุ่มนนท์ ได้อธิบายว่า ความหมายของประวัติศาสตร์ไม่มีคำจำกัดความตายตัว โดยทั่วไปประวัติศาสตร์ หมายถึง การไต่สวนเข้าไปให้ถึงความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่งของอดีต

ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ และศาสตราจารย์อาคม พัตริยะ ได้อธิบายว่า ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเพื่ออธิบายอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาหรือประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเพื่อเข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา

อาจสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตเพื่อรู้จักความเป็นมาของตนเองหรือรู้จักประสบการณ์ในอดีตที่เชื่อมประสานคนในสังคมเข้าด้วยกัน

การศึกษาประวัติศาสตร์มีความสำคัญเพราะทำให้เข้าใจเรื่องราวในอดีต และวิเคราะห์ได้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดจากสาเหตุใด ส่งผลต่อมนุษย์และสังคมอย่างไรทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผลดีหรือผลเสียที่เกิดขึ้นในอดีตจะเป็นบทเรียนให้กับปัจจุบันและอนาคตได้อย่างไร ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยจึงทำให้ได้เรียนรู้เรื่องราวและพัฒนาการในช่วงเวลาต่าง ๆ ทั้งความสำเร็จ การสร้างสรรค์ ความผิดพลาด และเรื่องราวของบรรพบุรุษ ซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติ

๑.๒ ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นเวลาที่มนุษย์ยังไม่มีตัวอักษรใช้ มนุษย์จะอาศัยอยู่ตามถ้ำหรือเพิงผา และดำรงชีวิตด้วยการหาของป่าล่าสัตว์

การศึกษาประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับเวลา เพราะประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาแล้ว และทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของอดีตในช่วงเวลาต่าง ๆ ถึงปัจจุบัน

นักประวัติศาสตร์จึงกำหนดช่วงเวลาเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เช่น การแบ่งเวลาเป็นช่วง ๑๐ ปีหรือทศวรรษ ๑๐๐ ปีหรือศตวรรษ ๑,๐๐๐ ปีหรือสหัสวรรษ การกำหนดเวลาเป็นปีศักราช เช่น พุทธศักราช (พ.ศ.) คริสต์ศักราช (ค.ศ.) ฮิจเราะห์ศักราช (ฮ.ศ.) และกำหนดยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เช่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (หมายถึง เวลาที่มนุษย์ยังไม่มีตัวอักษรใช้) สมัยประวัติศาสตร์ (หมายถึง เวลาที่มนุษย์เริ่มคิดประดิษฐ์ตัวอักษรใช้แล้ว)

ความสำคัญของการกำหนดช่วงเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ คือ ทำให้รู้ว่าเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เกิดขึ้นมานานเท่าใด ทำให้ง่ายต่อการลำดับเหตุการณ์และเปรียบเทียบกับเหตุการณ์อื่นในประวัติศาสตร์ว่า เหตุการณ์ใดเกิดก่อน เกิดหลัง ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจนและถูกต้องมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เวลายังใช้ในการบันทึกเพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้ว

๑.๓ การนับและการเทียบศักราชในประวัติศาสตร์ไทย

๑) การนับศักราช ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เราจะพบว่ามีการใช้ศักราชอยู่หลายแบบ ดังนั้น เพื่อให้สามารถศึกษาประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง เราจึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการนับศักราชแบบต่าง ๆ ดังนี้

พุทธศักราช (พ.ศ.) เป็นศักราชทางพระพุทธศาสนา นิยมใช้กันหลายประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย พบการใช้พุทธศักราชตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่น จารึกวัดป่าแดงระบุพุทธศักราช ๑๙๔๙ และนำมาใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน

มหาศักราช (ม.ศ.) เป็นศักราชที่พระเจ้ากนิษกะ กษัตริย์อินเดียทางตอนเหนือมีพระราชดำริขึ้น จากนั้นจึงแพร่หลายไปทั่วอินเดียและประเทศที่ได้รับอิทธิพลทางอารยธรรมจากอินเดีย สำหรับประเทศไทยได้รับมหาศักราชผ่านทางเขมรโบราณ ดังปรากฏหลักฐานอยู่ในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑ สำหรับการเทียบมหาศักราชเป็นพุทธศักราช ให้บวกด้วย ๖๒๑

จุลศักราช (จ.ศ.) เป็นศักราชที่มีที่มาจากศักราชโบราณของพราหมณ์ในอินเดีย มีอายุเก่าแก่กว่าพุทธศักราชกว่า ๒,๐๐๐ ปี และแพร่เข้ามาในพม่า ตานานฝ่ายพม่าและล้านนาระบุว่า จุลศักราชตั้งขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงไปแล้ว ๑,๑๔๑ ปี จุลศักราชที่ ๑ จึงตรงกับ พ.ศ. ๑๑๔๑ ดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันพบหลักฐานการใช้จุลศักราชครั้งแรก คือ ศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน ระบุจุลศักราช ๗๓๑ สำหรับการเทียบจุลศักราชเป็นพุทธศักราช ให้บวกด้วย ๑๑๔๑

รัตนโกสินทรศก (ร.ศ.) เป็นศักราชที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้บัญญัติขึ้น โดยเริ่มใช้ในช่วงกลางรัชสมัยของพระองค์ ดังปรากฏอยู่ในเอกสารราชการ และเลิกใช้ ร.ศ. ในต้นสมัยรัชกาลที่ ๖ โดยเริ่มนับปีที่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี คือ พ.ศ. ๒๓๒๕ เป็น ร.ศ. ๑ สำหรับการเทียบรัตนโกสินทรศกเป็นพุทธศักราช ให้บวกด้วย ๒๓๒๕

๒) การเทียบศักราช การที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยใช้ศักราชหลายแบบ และปัจจุบันประเทศไทยใช้พุทธศักราช การเทียบศักราชจึงช่วยให้ผู้ศึกษาทราบว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด และสามารถเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ไทยกับบริบทเวลาของประวัติศาสตร์สากลได้ หลักการการเทียบศักราช มีดังต่อไปนี้

หลักเกณฑ์การเทียบศักราช			
ม.ศ. + ๖๒๑	=	พ.ศ.	พ.ศ. - ๖๒๑ = ม.ศ.
จ.ศ. + ๑๑๘๑	=	พ.ศ.	พ.ศ. - ๑๑๘๑ = จ.ศ.
ร.ศ. + ๒๓๒๔	=	พ.ศ.	พ.ศ. - ๒๓๒๔ = ร.ศ.

การเทียบศักราชยังทำให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จากการใช้ศักราชที่ต่างกัน ในแต่ละช่วงเวลา เช่น

มหาศักราช เป็นศักราชที่เก่าที่สุดที่ปรากฏในดินแดนไทย อันเป็นผลจากอิทธิพลของ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนานิกายมหายานแบบเขมร เช่น จารึกเขาน้อย ภาษา สันสกฤตและเขมรโบราณ พบที่จังหวัดสระแก้ว ระบุมหาศักราช ๕๕๙ (ตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๐) จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี ระบุมหาศักราช ๖๘๓ (ตรงกับ พ.ศ. ๑๓๐๔)

จุลศักราช อิทธิพลการใช้มหาศักราชมีอยู่เป็นระยะเวลานาน จนในสมัยสุโขทัยจึงพบ การใช้จุลศักราช หลักฐานแรกของการใช้จุลศักราช คือ จารึกหลักที่ ๖๒ วัดพระยืน จังหวัดลำพูน ระบุจุลศักราช ๗๓๑ (ตรงกับ พ.ศ. ๑๓๑๒ สมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย)) กล่าวถึงพระนาม กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายบางพระองค์ และการนิมนต์พระสุมนมหาเถระจากสุโขทัยไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนานิกายรามัญวงศ์หรือนิกายลังกาวงศ์ยังล้านนาในจุลศักราช ๗๓๑ (ตรงกับ พ.ศ. ๑๓๑๒)

ส่วนการใช้**พุทธศักราช**มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเช่นกัน เช่น จารึกวัดป่าแดง จังหวัด สุโขทัย ระบุพุทธศักราช ๑๙๔๙

จารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ สลักบนหินทราย อักษรฝักขาม ภาษาไทย ข้อความจารึกด้านที่ ๑ ระบุจุลศักราช ๙๔๓ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๕๒๔

หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาพบการใช้ทั้งมหาศักราช จุลศักราช พุทธศักราช เช่นกัน สำหรับมหาศักราชใช้มากในหลักฐานช่วงก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๑๑๒ หลังจากนั้นจะพบการใช้จุลศักราชมากกว่า ดังในหลักฐาน เช่น จดหมายเหตุโหร กฎหมาย พงศาวดาร ส่วนพุทธศักราชมีใช้น้อย ส่วนใหญ่พบในหลักฐานประเภทจารึก เช่น จารึกวัดสองคอบ ๓ ระบุ พ.ศ. ๑๙๗๖ โดยจารึกว่า “แต่พระเสด็จเข้านิพพานได้ ๑๙๗๖ ปี...”

ตัวอย่างการใช้จุลศักราชในจดหมายเหตุโหรสมัยอยุธยา

“ปีระกา จ.ศ. ๙๑๑	มีสุริยุปราคาเวลาไถ่อ่อนเป็นสัพพคราถกลม มณฑล พระอาทิตย์มืด
ปีมะโรง จ.ศ. ๙๑๘	ณ วันเสาร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ เศษ ๘ เสวยพระนครศรีอยุธยาแก่เจ้าหงสาวดี
	ณ วันศุกร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๒ พระมหาธรรมราชาได้ราชสมบัติ”
(ที่มา : ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๔, ๒๕๐๗, หน้า ๘๘)	

การใช้ศักราชที่แตกต่างกันนอกจากเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากศาสนาหรืออิทธิพล ทางการเมืองแล้ว ยังมาจากพระราชดำริของพระมหากษัตริย์ด้วย ดังที่ใน พ.ศ. ๒๔๓๒ พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติให้ใช้รัตนโกสินทรศก (ร.ศ.) ทำให้การใช้ จ.ศ. สิ้นสุด ลง ต่อมาใน ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกประกาศ ให้ใช้พุทธศักราชกับหนังสือไทยทุกประเภท และใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

๒. การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทย

ประวัติศาสตร์ไทยใช้หลักเกณฑ์การแบ่งยุคสมัยอย่างกว้าง ๆ ตามแบบสากล คือ แบ่งเป็น สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ แต่แตกต่างกันที่ลักษณะการแบ่งสมัยย่อย ๆ และ ช่วงระยะเวลา ดังนี้

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์สากลและประวัติศาสตร์ไทยมีการแบ่งเป็นยุคหินและ ยุคโลหะเหมือนกัน โดยยุคหินแบ่งย่อยเป็นยุคหินเก่า ยุคหินกลาง และยุคหินใหม่ ส่วนยุคโลหะ แบ่งย่อยเป็นยุคสำริดและยุคเหล็ก แต่ช่วงเวลาไม่เหมือนกันขึ้นกับอายุของโบราณวัตถุที่ค้นพบ

สมัยประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์สากลและประวัติศาสตร์ไทยมีการแบ่งช่วงเวลาออกเป็น สมัยต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน เช่น ประวัติศาสตร์สากลแบ่งเป็น สมัยโบราณ สมัยกลาง สมัยใหม่ สมัยปัจจุบันหรือร่วมสมัย และแบ่งย่อยเป็นสมัยต่าง ๆ เช่น สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ สมัย การสำรวจทางทะเล สมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม ส่วนประวัติศาสตร์ไทยมีการแบ่งหลายแบบ เช่น แบ่งตามอาณาจักร แบ่งตามราชธานี แบ่งตามราชวงศ์ แบ่งตามรัชกาล แบ่งตามการเปลี่ยนแปลง ทางการเมือง

ตารางแสดงการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทย

สมัย	ลักษณะการแบ่ง	ช่วงระยะเวลา
สมัยก่อนประวัติศาสตร์	๑. แบ่งตามลักษณะเครื่องมือหิน	๑.๑ ยุคหินเก่า (๕๐๐,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว) ^๑ ๑.๒ ยุคหินกลาง (๑๐,๐๐๐-๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว) ๑.๓ ยุคหินใหม่ (๖,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว)
	๒. แบ่งตามลักษณะเครื่องมือโลหะ	๒.๑ ยุคสำริด (๔,๐๐๐-๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว) ๒.๒ ยุคเหล็ก (๒,๕๐๐-๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว)
สมัยประวัติศาสตร์	๑. แบ่งตามอาณาจักร	๑.๑ อาณาจักรทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖) ๑.๒ อาณาจักรละโว้หรือลพบุรี (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘) ๑.๓ อาณาจักรล้านนา (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๕) ๑.๔ อาณาจักรอีสานปุระ (เจนละ) (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘) ๑.๕ อาณาจักรศรีวิชัย (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘)
	๒. แบ่งตามราชธานี	๒.๑ สมัยสุโขทัย (ราว พ.ศ. ๑๗๙๒-๒๐๐๖) ๒.๒ สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐) ๒.๓ สมัยธนบุรี (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) ๒.๔ สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๓๒๕-ปัจจุบัน)
	๓. แบ่งตามราชวงศ์	๓.๑ สมัยราชวงศ์พระร่วง (ราว พ.ศ. ๑๗๙๒-๒๐๐๖) ๓.๒ สมัยราชวงศ์อู่ทอง (พ.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๑๓ และ พ.ศ. ๑๙๓๑-๑๙๕๒) ๓.๓ สมัยราชวงศ์สุพรรณภูมิ (พ.ศ. ๑๙๑๓-๑๙๓๑ และ พ.ศ. ๑๙๕๒-๒๑๑๒) ๓.๔ สมัยราชวงศ์สุโขทัย (พ.ศ. ๒๑๑๒-๒๑๗๒) ๓.๕ สมัยราชวงศ์ปราสาททอง (พ.ศ. ๒๑๗๒-๒๒๓๑) ๓.๖ สมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง (พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๓๑๐)
	๔. แบ่งตามลักษณะการปกครอง	๔.๑ สมัยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ราว พ.ศ. ๑๗๙๒-๒๔๗๕) ๔.๒ สมัยระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๗๕-ปัจจุบัน)
	๕. แบ่งตามหลักสากล	๕.๑ สมัยโบราณ (ราว พ.ศ. ๑๗๙๒-๒๓๙๔) ๕.๒ สมัยใหม่หรือปรับปรุงประเทศ (พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๗๕) ๕.๓ สมัยปัจจุบันหรือสมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๗๕-ปัจจุบัน)

^๑หมายเหตุ. จาก ศัพทานุกรมโบราณคดี (น.๒๒-๒๓, ๔๙๖-๔๙๗), โดย สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๕๐, รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗). สำหรับยุคก่อนประวัติศาสตร์โลก สมัยหินเก่า เริ่มเมื่อ ๒,๕๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว

๒.๑ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ไทยเป็นสมัยที่ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรบนผืนแผ่นดินไทย การแบ่งยุคสมัยจะนิยมแบ่งตามนักโบราณคดี ซึ่งกำหนดจากการที่มนุษย์ในยุคนั้น ๆ รู้จักประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้เพื่อการดำรงชีวิต สมัยก่อนประวัติศาสตร์ไทยสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ยุคใหญ่ ๆ ดังนี้

๑) ยุคหิน นับเป็นยุคสมัยเริ่มแรกของมนุษย์ แบ่งออกเป็น ๓ ยุคย่อย ดังนี้

ยุคหิน	ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์
๑. ยุคหินเก่า อายุประมาณ ๕๐๐,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ยุคหินเก่ารู้จักใช้เครื่องมือหินกรวด กะเทาะหน้าเดียว สำหรับใช้สับ ตัด หรือขุด ซึ่งเครื่องมือหินดังกล่าวพบได้ในหลายพื้นที่ของประเทศไทย เช่น ที่บ้านแม่ทะและบ้านดอนมูล จังหวัดลำปาง ที่แหล่งโบราณคดีเสาหินนาอ้อย จังหวัดน่าน ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ที่ถ้ำหลังโรงเรียนบ้านทับปริก จังหวัดกระบี่ มนุษย์ยุคนี้เป็นพวกเร่ร่อน เก็บหาของป่าล่าสัตว์ อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ	 เครื่องมือหินกะเทาะ พบที่แหล่งโบราณคดีเสาหินนาอ้อย อำเภอนาอ้อย จังหวัดน่าน
๒. ยุคหินกลาง อายุประมาณ ๑๐,๐๐๐-๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว พบหลักฐานประเภทโครงกระดูกมนุษย์ โครงกระดูกสัตว์ เครื่องมือสะเก็ดหิน เครื่องมือที่ทำจากกระดูกสัตว์ เปลือกหอย และเครื่องปั้นดินเผา มนุษย์ยุคนี้อาศัยอยู่ตามถ้ำใกล้แหล่งน้ำ มีการฝังศพที่ใส่เครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องเซ่นลงไปด้วย แหล่งที่พบ เช่น ถ้ำผีหรือถ้ำผีแมน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ถ้ำเขาทะลุที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี	 เครื่องมือหินกะเทาะ พบที่ถ้ำผีหรือถ้ำผีแมน อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
๓. ยุคหินใหม่ อายุประมาณ ๖,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว จากการขุดค้นทางโบราณคดี พบหลักฐานเครื่องมือหินขัดที่มีลักษณะด้านหนึ่งคม ด้านหนึ่งมน และมีผิวเรียบ นอกจากนี้ ยังพบภาชนะดินเผาแบบสามขา แกนปั้นด้วย กระสุนดินเผา มนุษย์ยุคนี้รู้จักทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ อาศัยตามที่ราบใกล้แหล่งน้ำที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก มีการฝังศพที่ใส่เครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องเซ่นลงไปด้วย สำหรับหลักฐานยุคหินใหม่สามารถพบได้หลายแห่งทั่วทุกภาคของประเทศไทย เช่น ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ที่โคกพนมดี จังหวัดชลบุรี	 ขวานหินขัด พบที่โคกพนมดี อำเภอพนมสนธิ์ จังหวัดชลบุรี

มุมมองประวัติศาสตร์

ภาชนะดินเผาแบบสามขา ยุคหินใหม่ อายุประมาณ ๔,๐๐๐-๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี โดยคณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย-เดนมาร์ก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ พบว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกับภาชนะของมนุษย์ยุคหินใหม่ที่ตำบลลุงชานหรือหลงชาน ในมณฑลชานตง ประเทศจีน

ภาชนะดินเผาสามขา พบที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

ภาชนะดินเผาสามขา พบที่มณฑลชานตง ประเทศจีน

๒) ยุคโลหะ แบ่งออกเป็น ๒ ยุคย่อย ดังนี้

ยุคโลหะ	ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์
๑. ยุคสำริด มีอายุระหว่าง ๔,๐๐๐-๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในยุคนี้รู้จักนำโลหะสำริดที่มีส่วนผสมของทองแดงกับดีบุก หรือตะกั่ว มาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ขวาน มีด ใบหอก กลองสำริด เครื่องประดับประเภทกำไลแขนสำริด แหวนสำริด ลูกปัด โดยขุดพบหลักฐานเครื่องมือเครื่องใช้สำริดในพื้นที่หลายแห่งของประเทศไทย เช่น ที่บ้านโคกพลับ จังหวัดราชบุรี ที่บ้านนาดี ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยเฉพาะการขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านเชียง นอกจากจะพบเครื่องมือสำริดแล้ว ยังพบเศษภาชนะดินเผาซึ่งมีรูปทรงแปลกตา และมีลวดลายเขียนด้วยสีแดงอย่างสวยงาม เชื่อว่าบ้านเชียงเป็นแหล่งอารยธรรมของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีความเจริญอยู่ในระดับสูงแห่งหนึ่งที่ปรากฏในดินแดนประเทศไทย	ใบหอกสำริดและขวานสำริดมีบ้อง พบที่บ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี
๒. ยุคเหล็ก มีอายุระหว่าง ๒,๕๐๐-๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว มีการพบเครื่องมือที่ทำด้วยเหล็ก ซึ่งมีความแข็งแรงและใช้ประโยชน์ได้มากกว่าสำริดในหลายพื้นที่ เช่น ที่บ้านดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี พบเสียม มีดขอ ใบหอก หัวธนู ที่บ้านหนองนาตุ้ม อำเภอนิคมสูง จังหวัดนครราชสีมา พบใบหอก เสียม ที่บ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ พบขวานเหล็ก เสียมเหล็ก ในยุคเหล็ก ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เจริญขึ้น สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีชนชั้นทางสังคม และมีการติดต่อค้าขายกับต่างแดน แต่ในช่วงแรกของยุคเหล็กยังไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร	เครื่องมือเหล็ก พบที่บ้านดอนตาเพชร อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

เรื่องราว จากอดีต

ลูกปัดโบราณค้นพบใหม่ทางภาคใต้ของประเทศไทย

จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว ในจังหวัดชุมพร ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้มีการขุดพบหลักฐานทางโบราณคดี คือ ลูกปัดโบราณที่เป็นลูกปัดหิน แก้วโมเสก ลูกปัดทองคำ อัญมณี อุปกรณ์ผลิต รวมถึงเงินตรานานาชาติ ในพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา และกระบี่ ซึ่งนักโบราณคดีจากสถาบันต่าง ๆ ลงความเห็นตรงกันว่า บริเวณดังกล่าวเคยเป็นศูนย์ผลิตและจำหน่ายเครื่องประดับและอัญมณีระดับภูมิภาคตั้งแต่เมื่อราว ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว^๒

ลูกปัดหินและแก้ว พบบริเวณคลองท่าเรือ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลูกปัดหินอะเกตและลูกปัดแก้ว จากแหล่งโบราณคดีนางยอน จังหวัดพังงา

ลูกปัดหินและแก้ว จากแหล่งโบราณคดีควนลูกปัด จังหวัดกระบี่

ลูกปัดทองคำ จากแหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร

๒.๒ สมัยประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

ดินแดนที่เป็นประเทศไทยเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๒ หลักฐานเกี่ยวกับการเริ่มสมัยประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นสมัยที่เริ่มมีตัวอักษรใช้ ในดินแดนประเทศไทยที่เก่าแก่ที่สุด คือ ศิลาจารึก ซึ่งพบในหลายแห่งที่มีอายุอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน เช่น ที่ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ชัยจำปา จังหวัดลพบุรี แต่จารึกที่ปรากฏชัดกระจ่างที่สุด พบที่ปราสาทเขาฉ่องย้อย จังหวัดสระแก้ว ระบุศักราช ๕๕๙ ซึ่งเป็นมหาศักราช หรือตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๐ จารึกด้วยอักษรปัลลวะ เป็นภาษาสันสกฤตและเขมร

จารึกเขาน้อย จังหวัดสระแก้ว กำหนดอายุตามปีมหาศักราช ๕๕๙ เป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษรเก่าแก่ที่พบในเมืองไทยที่มีการระบุศักราชชัดเจน

^๒ หมายเหตุ. จาก รอยลูกปัด (น. ๑๐๙-๑๑๗), โดย บัญชา พงษ์พานิช, ๒๕๕๒, มติชน. ส่วนภาพลูกปัดหินและแก้ว ลูกปัดหินอะเกตและลูกปัดแก้ว ลูกปัดหินและแก้ว ลูกปัดทองคำ มาจาก จากบ้านสู่เมือง : รัฐแรกเริ่มบนแผ่นดินไทย (น. ๔๙, ๔๗, ๔๔ และ ๔๓), โดย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๖๑, รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗).

สำหรับสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยนิยมแบ่ง ดังนี้

๑) สมัยอาณาจักรโบราณ หรือสมัยก่อนสุโขทัย ดินแดนที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน ในอดีตมีอาณาจักรตั้งอยู่หลายอาณาจักร อาณาจักรแรกเริ่มในดินแดนประเทศไทยที่

เหรียญเงินสมัยทวารวดี พบที่เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี สันนิษฐานว่าเป็นของที่ใช้ในพิธีกรรม

ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๒ หรือจารึกวัดศรีชุม เนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์สุโขทัยหลายเรื่อง เช่น ประวัติพ่อขุนศรีนาวนำถม การสถาปนากรุงสุโขทัย ประวัติพระมหาเถรศรีศรีท้าว

ปรากฏหลักฐานเอกสารและหลักฐานทางวัตถุชัดเจน ก่อนการเจริญขึ้นของอาณาจักรของกลุ่มคนไทยในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ คือ อาณาจักรทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖) โดยพบเหรียญเงินที่มีจารึกว่า “ศรีทวารวดี ศุภบุณย” และนักโบราณคดีได้พบร่องรอยเมืองโบราณสมัยทวารวดีหลายแห่งทั้งในบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ของประเทศไทย นอกจากนี้ ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน หรือร่วมสมัยกับอาณาจักรทวารวดี ในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยได้พบหลักฐานที่แสดงถึงพัฒนาการของอาณาจักรต่าง ๆ เช่น อาณาจักรละโว้หรือลพบุรี (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘) บริเวณภาคกลาง อาณาจักรล้านนา (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๕) บริเวณภาคเหนือ อาณาจักรอีสานปุระหรือเจนละ (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘) บริเวณพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ อาณาจักรศรีวิชัย (ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘) มีพัฒนาการขึ้นในบริเวณคาบสมุทรภาคใต้

๒) สมัยสุโขทัย (ราว พ.ศ. ๑๗๙๒-๒๐๐๖) เริ่มตั้งแต่การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย จนสุโขทัยรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา สมัยสุโขทัยเป็นช่วงที่มีการสร้างสรรค์อารยธรรมหลายประการ เช่น การประดิษฐ์ตัวอักษรไทย การรับนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์ การจัดระเบียบการปกครอง การสร้างสรรค์ศิลปะแบบสุโขทัย เช่น เจดีย์ทรงดอกบัวตูม (หรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์) พระพุทธรูปปางลีลา

๓) สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐) ใน พ.ศ. ๑๘๙๓ อาณาจักรอยุธยาได้รับการสถาปนาขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ซึ่งยืนยาวถึง ๔๑๗ ปี จนถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ อยุธยาจึงสิ้นสุดอำนาจลง

สมัยอยุธยาเป็นสมัยที่มีการสร้างความ เป็นปึกแผ่นของคนไทย มีการสร้างสมมรดกของชาติ ที่สำคัญในทุกด้าน ทั้งนี้ นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งสมัย อยุธยาออกเป็นสมัยย่อย ๆ^๓ ดังนี้

๓.๑) สมัยการวางรากฐานอำนาจ และเสริมสร้างความมั่นคง (พ.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๔๑) คือ สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) จนถึงสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาเริ่มต้น อาณาจักรยังมีขนาดเล็ก การบริหาร จึงเป็นการพยายามทำให้อาณาจักรมั่นคง แข็งแรง โดยพระราชพงศาวดารระบุว่า อยุธยาเป็นพันธมิตร กับขอมหรือเขมรโบราณในระยะแรก ต่อมาเมื่อขอม เปลี่ยนท่าทีจากการเป็นมิตรหรือเอาใจออกหาก อยุธยา จึงยกทัพไปตีขอม นอกจากนั้น ยังมีการติดต่อดำขาย กับต่างประเทศโดยเฉพาะกับจีน

๓.๒) สมัยที่มีอำนาจทางการเมือง และมีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. ๑๙๔๑-๒๒๓๑) คือ สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจนถึงสมัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นช่วงเวลาที่อยุธยา มีการปกครองที่มั่นคง เป็นระบบยิ่งขึ้น และมีการ ติดต่อดำขายกับต่างชาติอย่างกว้างขวาง ทั้งในทวีป เอเชียและยุโรป แม้ว่าไทยจะเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ แต่ก็ยังเป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ และก็สามารถฟื้นตัวได้ อย่างรวดเร็ว สมัยนี้มีกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่หลายพระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวร มหาราช และสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ปฐมกษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓

จิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารวัดสุวรรณาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงเหตุการณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงหลังทักษิโณทก ประกาศอิสรภาพไม่ขึ้นกับกรุงหงสาวดีของพม่า เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๗

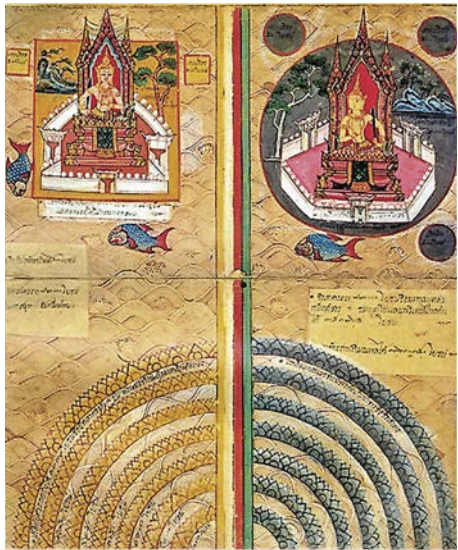
^๓ หมายเหตุ. จาก สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย เล่ม ๑ อักษร ก (น. ๑๘๐-๑๘๖), โดย ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๙, ที่ฟิล์ม.

๓.๓) สมัยเสื่อมอำนาจ (พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๓๑๐) คือ สมัยสมเด็จพระเพทราชา จนถึงสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) นับเป็นช่วงเวลาที่อยุธยาที่มีความเข้มแข็งน้อยลง เนื่องจากเกิดกบฏภายใน มีการแย่งชิงอำนาจกันหลายครั้ง และถูกข้าศึกโจมตีจนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ซึ่งเป็นการสิ้นสุดสมัยอยุธยา

การแบ่งเป็นสมัยย่อยข้างต้นทำให้เห็นลักษณะสำคัญของประวัติศาสตร์อยุธยาได้ชัดเจนและเข้าใจได้ดี แต่มีนักประวัติศาสตร์บางท่านได้จัดแบ่งในลักษณะอื่นด้วย เช่น แบ่งตามราชวงศ์ที่ปกครอง ดังนี้

สมัย	ช่วงเวลา
๑. สมัยราชวงศ์อู่ทอง	พ.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๑๓ และ พ.ศ. ๑๙๓๑-๑๙๔๒
๒. สมัยราชวงศ์สุพรรณภูมิ	พ.ศ. ๑๙๑๓-๑๙๓๑ และ พ.ศ. ๑๙๔๒-๒๑๑๒
๓. สมัยราชวงศ์สุโขทัย	พ.ศ. ๒๑๑๒-๒๑๗๒
๔. สมัยราชวงศ์ปราสาททอง	พ.ศ. ๒๑๗๒-๒๒๓๑
๕. สมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง	พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๓๑๐

การแบ่งสมัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นได้ชัดว่าอยุธยาอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ใดบ้าง ราชวงศ์ใดปกครองยาวนานที่สุด และอาจเปรียบเทียบกับในสมัยราชวงศ์ใดที่อยุธยารุ่งเรืองหรือเสื่อมอำนาจ

สมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงธนบุรี วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่นับเป็นมรดกสำคัญทางภูมิปัญญาของไทยในสมัยธนบุรี

๔) สมัยธนบุรี (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕)

เป็นสมัยกอบกู้อิสรภาพของบ้านเมืองหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ เพื่อให้บ้านเมืองเป็นปึกแผ่น มีอำนาจขึ้นมาใหม่ มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ศิลปกรรม วรรณกรรม เช่น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ให้เขียนสมุดภาพไตรภูมิ ทรงให้ฟื้นฟูละครหลวงขึ้นใหม่ ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ด้านเศรษฐกิจ ทรงฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีนเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าและการฟื้นฟูเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ในสมัยธนบุรียังเป็นสมัยที่มีการทำสงครามกับพม่าเกือบตลอดเวลา และขยายอำนาจไปยังล้านนา ล้านช้างอีกด้วย

๕) สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๓๒๕-ปัจจุบัน)

เริ่มจากสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแบ่งเป็นสมัยย่อยได้ ดังนี้

๕.๑) สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๙๔)

ในช่วงเวลา ๓ รัชกาลแรก ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) เป็นสมัยของการฟื้นฟูประเทศต่อจากในสมัยธนบุรี

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นช่วงที่มีการฟื้นฟูบ้านเมืองในทุกด้าน เช่น ด้านการเมืองการปกครอง รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้ชำระกฎหมาย เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ทรงให้ขุดคลองรอบกรุง สร้างป้อมปราการและกำแพงพระนคร ทรงทำสงครามเพื่อ

สร้างความมั่นคงให้แก่บ้านเมือง รัชกาลที่ ๒ ทรงตรากฎหมายห้ามสูบบุหรี่ใน พ.ศ. ๒๓๕๔ และใน พ.ศ. ๒๓๖๙ รัชกาลที่ ๓ ทรงทำสนธิสัญญาเบอร์นี

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ในสมัยรัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้มีการสร้างพระบรมมหาราชวังและวัดพระแก้วให้มีรูปแบบเหมือนสมัยอยุธยา ทรงให้สังคายนาพระไตรปิฎก ออกกฎหมายคณะสงฆ์ ทรงฟื้นฟูพระราชพิธีสมัยอยุธยา เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ทรงส่งเสริมวรรณกรรม เช่น พระราชนิพนธ์วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ และโปรดเกล้าฯ ให้แปลหนังสือจีนเป็นภาษาไทย เช่น สามก๊ก ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ทรงบูรณะวัดอรุณราชวราราม ทรงฟื้นฟูพระราชพิธีวิสาขบูชา ทรงส่งเสริมด้านศิลปกรรมและวรรณกรรม ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทรงสร้างและบูรณะวัดจำนวนมาก

๕.๒) สมัยรัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงและปฏิรูปประเทศ (พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๗๕)

ในช่วงเวลา ๔ รัชกาลต่อมา ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) จนถึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นสมัยของการปรับปรุงและปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ กรุงเทพมหานคร ในสมัยของพระองค์มีการฟื้นฟูบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ

สมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นช่วงของการปรับปรุงประเทศแบบตะวันตก ทำสนธิสัญญาทางการค้าและพระราชไมตรีกับชาติตะวันตก เช่น สนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ มีการปรับปรุง

ถนนเจริญกรุง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ โดยใช้เทคนิคและแนวความคิดการก่อสร้างแบบตะวันตก

การคมนาคม เช่น ตัดถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง ขุดคลอง เช่น คลองภาษีเจริญ คลองมหาสวัสดิ์ คลองเจ็ดยุ้ง มีการจ้างชาวตะวันตกมาทำงาน เช่น ฝึกทหาร สอนภาษาอังกฤษเจ้านาย

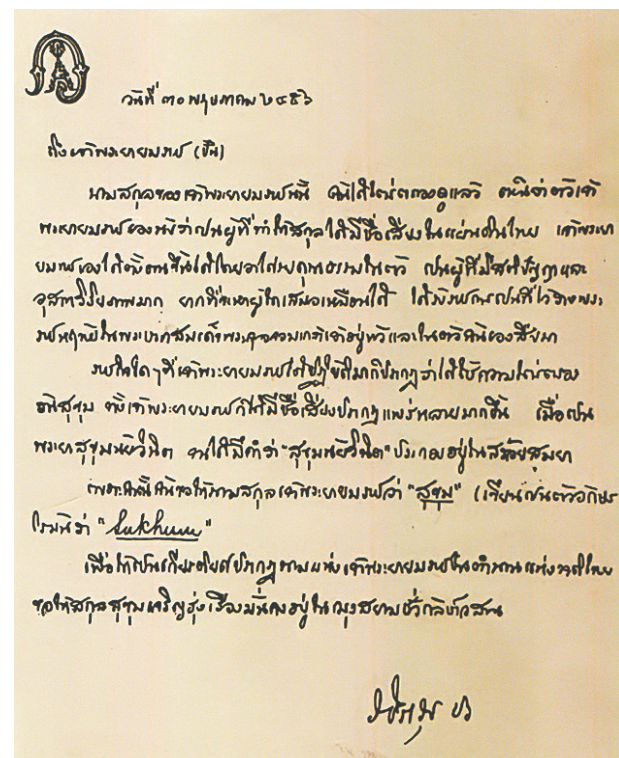
สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นช่วงของการปฏิรูปประเทศในทุกด้าน เพื่อพัฒนาประเทศให้ทันสมัย และป้องกันการยึดครองจากจักรวรรดินิยมตะวันตก มีการปฏิรูป เช่น ปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางที่กรุงเทพมหานคร ปฏิรูปสังคมด้วยการเลิกทาส เลิกไพร่ ขยายการศึกษา ปฏิรูปบ้านเมือง เช่น พัฒนาการคมนาคมสื่อสารด้วยการสร้างทางรถไฟ รางรถไฟ โทรเลข ไฟฟ้า ประปา

สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นช่วงของการนำประเทศเข้าสู่สังคมโลก เช่น ส่งทหารเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ สร้างแนวคิดชาตินิยมให้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กำหนดให้ใช้นามสกุล

กำหนดให้ใช้นามสกุล คำนำหน้านาม ธงไตรรงค์ ในสมัยนี้ยังได้

เกิดปัญหาเศรษฐกิจและมีการเรียกร้อง

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

“สุชุม” นามสกุลที่เจ้าพระยายมราช (ปั้น) ได้รับพระราชทานจากรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ นับเป็นนามสกุลแรกของประเทศไทย

สมัยรัชกาลที่ ๗ ได้เกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้รัฐบาลต้องลดงบประมาณและจำนวนข้าราชการ เกิดกระแสเรียกร้องประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น และเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

รัชกาลที่ ๗ และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ในงานพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย สัญลักษณ์การปกครองสมัยประชาธิปไตยของไทย สร้างขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

๕.๓) สมัยรัตนโกสินทร์ยุคระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๗๕-ปัจจุบัน) เป็นช่วงเวลาที่ไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ อำนาจอธิปไตยแบ่งเป็น ๓ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ผ่านมากกว่า ๘๐ ปี ยังไม่มั่นคงนัก เพราะมีการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้ง รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญหลายฉบับ

สรุปการแบ่งสมัยประวัติศาสตร์ของไทย

การแบ่งสมัยประวัติศาสตร์ไทยดังกล่าวข้างต้น เป็นการแบ่งโดยยึดอาณาจักรหรือราชธานีเป็นสำคัญ แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ได้มีการแบ่งเป็นสมัยย่อย ๆ โดยยึดการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองและการปกครองร่วมกันมาเป็นเกณฑ์

อย่างไรก็ดี นักประวัติศาสตร์บางคนเสนอการแบ่งยุคสมัยประวัติศาสตร์ไทยเป็น ๒ สมัย ดังนี้

๑. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยโบราณ นับจากเริ่มแรกจนถึง พ.ศ. ๒๓๙๔
๒. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๔ จนถึงปัจจุบัน

การแบ่งเช่นนี้ถือตามการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองเป็นสำคัญ นั่นคือ พัฒนาการของบ้านเมืองตามแบบเก่าถือเป็นประวัติศาสตร์สมัยโบราณ แต่เมื่อมีการปรับปรุงประเทศตามแบบชาติตะวันตก โดยเริ่มในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถือเป็นประวัติศาสตร์สมัยใหม่

๓. ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย

๓.๑ ตัวอย่างการใช้เวลาและศักราช

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยที่เป็นหลักฐานเก่าร่วมสมัย มีการใช้ศักราชหลายอย่าง ทั้งมหาศักราช จุลศักราช พุทธศักราช รัตนโกสินทรศก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“๑๒๐๕ ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง หาใครใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้ จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้”

ที่มา : ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง หน้า ๓๖.

เวลาที่กล่าวถึงในศิลาจารึกนี้ ๑๒๐๕ เป็นมหาศักราช เทียบเป็นพุทธศักราช ให้ + ๖๒๑ = ๑๘๒๖ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทย ลายสือไทยจึงมีขึ้น เพราะพ่อขุนรามคำแหงมหาราชคิดประดิษฐ์ขึ้นมา

“ศักราช ๗๑๒ ขาลศก วัน ๖ ๕ คำ เวลารุ่งแล้ว ๓ นาฬิกา ๙ บาท
แรกสถาปนากรุงพระนครศรีอยุธยา”

ที่มา : พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ หน้า ๕.

ศักราชที่กล่าวถึง ๗๑๒ เป็นจุลศักราช เมื่อเทียบเป็น พ.ศ. ให้ + ๑๑๘๑ = ๑๘๙๓ วัน ๖ คือ วันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ มีนาคม รุ่งแล้ว ๓ นาฬิกา ๙ บาท คือ เวลา ๓ นาฬิกา ๕๔ นาที (๑ บาท = ๖ นาที) เป็นเวลาที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ทรงสถาปนาพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี ถือเป็นการเริ่มต้นสมัยอยุธยา

“ถึงรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์เป็นพระมหาอุปราช แต่โปรดให้ยกพระยศขึ้นเป็นอย่างพระเจ้าแผ่นดินอีกพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศักดิ์สูงกว่าพระมหาอุปราช”

ที่มา : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานุภาพ. พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๗๓.

เวลาที่กล่าวถึงนี้ชัดเจนอยู่แล้วว่าเป็นพุทธศักราชหรือ พ.ศ. ในปีนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงสถาปนาพระอนุชาเป็นพระมหาอุปราช แต่มีพระยศสูงกว่าพระมหาอุปราช คือเทียบเท่าพระเจ้าแผ่นดิน จึงทรงพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว”

“ไกลบ้าน พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุพานถุล เมื่อเสด็จไปประพาสยุโรป ร.ศ. ๑๒๖”

ตัวอย่างนี้เป็นข้อความบนปกหนังสือไกลบ้าน ซึ่งเป็นเรื่องการเดินทางประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ หรือรัตนโกสินทรศก ๑๒๖ เทียบเป็น พ.ศ. ให้ + ๒๓๒๔ = ๒๕๕๐

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยมีการใช้ศักราชมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยในสมัยสุโขทัยและอยุธยาใช้พุทธศักราช จุลศักราช มหาศักราช เป็นหลัก ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ศักราชเพิ่มขึ้นมา คือ รัตนโกสินทรศก ซึ่งพบมากในเอกสารราชการ ส่วนพุทธศักราชมีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๓.๒ ตัวอย่างการใช้ยุคสมัย

นักประวัติศาสตร์ได้กำหนดคำเรียกยุคสมัยเพื่อกำหนดเวลาในประวัติศาสตร์ การใช้คำเรียกยุคสมัยหรือเวลาในประวัติศาสตร์เห็นได้จากตัวอย่าง ดังนี้

๑. การใช้ยุคสมัยเป็นชื่อหนังสือ

เพื่อให้รู้ชัดเจนว่า หนังสือเล่มนั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสมัยใด เช่น หนังสือสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ของศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี เป็นหนังสือรวบรวมเรื่องราวสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนประเทศไทย หนังสือกฎหมายสมัยอยุธยา ของ ม.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นหนังสือที่รวบรวมกฎหมายในสมัยอยุธยาหรือเป็นหนังสือที่ผู้เขียนเขียนเกี่ยวกับกฎหมายสมัยอยุธยา นอกจากคำว่า “สมัย” ที่บอกถึงยุคสมัยทางประวัติศาสตร์แล้ว การใช้ชื่อราชธานี เช่น กรุงสุโขทัย ก็หมายถึง ช่วงเวลาสมัยสุโขทัยหรือกรุงเก่า หมายถึง สมัยอยุธยา ดังหนังสือประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย เป็นการรวบรวมข้อมูลจากศิลาจารึกสมัยสุโขทัยที่มีการอ่านและทำคำอธิบายพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (กรุงเก่า คือ กรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเป็นราชธานี) คือ พระราชพงศาวดารหรือเรื่องราวของพระมหากษัตริย์สมัยอยุธยา ที่เรียกฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เพราะหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (แพ ตาละลักษณ) เป็นผู้พบและมอบให้แก่หอสมุดแห่งชาติ จึงเรียกเพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ท่าน

๒. การใช้ยุคสมัยเพื่ออธิบายความ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย ตรงกัน โดยไม่ต้องอธิบายให้ยืดเยื้อ เช่น ลักษณะสำคัญในการปรับปรุงบ้านเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช นักประวัติศาสตร์มักจะอธิบายว่าเป็นการทำให้ “เหมือนเมื่อครั้งบ้านเมืองดี” ซึ่งจะพบในหนังสือทั่วไปเกี่ยวกับการปรับปรุงบ้านเมือง สมัยรัชกาลที่ ๑ คำว่า “เหมือนเมื่อครั้งบ้านเมืองดี” คือ ในยุคสมัยที่กรุงศรีอยุธยาสืบสันตติวงศ์ภายใน การใช้คำในลักษณะนี้ทำให้เกิดความสนใจ อย่างรู้ว่า “เหมือนเมื่อครั้งบ้านเมืองดี” เป็นอย่างไร

๓. การใช้ยุคสมัยประกอบบทความ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันว่า บทความนั้นจะศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ยุคสมัยใด เพื่อไม่ให้เข้าใจผิดทั้งผู้เขียนและผู้อ่านบทความนั้น เช่น “การปรับตัวของไทยจีน และญี่ปุ่น ในยุคจักรวรรดินิยมใหม่” ในหนังสือไทย จีน ญี่ปุ่น ในยุคจักรวรรดินิยมใหม่ ของวุฒิชัย มูลศิลป์ ยุคจักรวรรดินิยมใหม่ หรือมักเรียกกันโดยทั่วไปว่า ยุคจักรวรรดินิยม อยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ หรือตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔ รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ของไทย ส่วนของจีนอยู่ในสมัยพระนางจี้ซี (หรือซู่สีไทเฮา) เป็นผู้สำเร็จราชการ และญี่ปุ่นอยู่ในสมัยจักรพรรดิเมจิ เป็นช่วงเวลาที่เขาติจักรวรรดินิยมตะวันตกได้ขยายอำนาจเข้าไปยึดครองหรือสร้างอิทธิพลในประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียและแอฟริกา บทความนี้อธิบายถึงการปรับตัวของประเทศไทย จีน และญี่ปุ่น ความสำเร็จ ล้มเหลวในการปรับตัวใครปรับตัวได้ดีกว่ากัน นักเรียนจะพบว่ามีความมากมายที่มีการใช้คำบอกยุคสมัยประกอบ เพื่อให้เข้าใจตรงกันว่า ผู้เขียนต้องการศึกษาวิเคราะห์ยุคสมัยนั้นๆ เท่านั้น ไม่ใช่ยุคสมัยอื่น

เมื่อนักเรียนอ่าน ค้นคว้าหนังสือประวัติศาสตร์จะพบว่า มีการใช้คำบอกยุคสมัยแทนการอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ยืดเยื้อได้ ทำให้เรื่องกระชับ ชัดเจน และเกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านว่ากำลังกล่าวถึงยุคสมัยใด

นอกจากการใช้ยุคสมัยเพื่อบอกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ยังมีการใช้ศักราชกำกับไว้ด้วย เพื่อเป็นการระบุเวลาของยุคสมัยที่นักประวัติศาสตร์ต้องการอธิบายหรือศึกษา เช่น “ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๙๔)” ช่วงเวลาที่ต้องการอธิบายหรือศึกษา คือ พ.ศ. ๒๓๒๕ เป็นปีเริ่มต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ถึง พ.ศ. ๒๓๙๔ อันเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ซึ่งถือว่าเป็นปีสิ้นสุดของสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จัดเป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองยังเป็นแบบเก่าทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา สมัยธนบุรี โดยยังไม่มีเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ หลังจากนั้นจึงเริ่มสมัยใหม่ที่มีการปรับปรุงหรือปฏิรูปประเทศในทุกด้าน

การใช้เวลาหรือศักราชอาจแคบกว่าตัวอย่างข้างต้นก็ได้ เช่น “วิกฤติการณ์ ร.ศ. ๑๑๒” ร.ศ. ๑๑๒ หรือตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นการบอกให้รู้ว่าต้องการศึกษา อธิบายวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ เท่านั้น ไม่ใช่วิกฤติการณ์อื่นในปีอื่น เพราะในประวัติศาสตร์ไทยมีวิกฤติการณ์เกิดขึ้นมากมายในเวลาต่าง ๆ

การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะทำให้ทราบเหตุการณ์สำคัญของมนุษย์ในอดีต ประวัติศาสตร์มีช่วงเวลายาวนานและมีเหตุการณ์เกิดขึ้นมากมาย การศึกษาประวัติศาสตร์จึงแบ่งช่วงเวลาออกเป็นยุคสมัยต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันว่าเป็นช่วงเวลาใด เพื่อให้เข้าใจลักษณะสำคัญของแต่ละช่วงเวลา เช่น ยุคหิน ยุคโลหะ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยปรับปรุงและปฏิรูปประเทศ สมัยประชาธิปไตย โดยมีการใช้ศักราชร่วมกับยุคสมัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและสื่อสารได้ชัดเจน รวมทั้งเพื่อให้สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบ เชื่อมโยงความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้ว่า เหตุการณ์ใดเกิดก่อนหลัง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนมีผลต่อเหตุการณ์ต่อมาอย่างไร ซึ่งจะทำให้เข้าใจเหตุการณ์ได้ชัดเจนและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

❓ คำถาม ประจำหน่วยการเรียนรู้

๑. เพราะเหตุใดการเรียนรู้เรื่องเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญ
๒. การนับและการเทียบศักราชมีประโยชน์ต่อการเรียนประวัติศาสตร์อย่างไร
๓. สมัยก่อนประวัติศาสตร์กับสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย วิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความแตกต่างกันอย่างไร
๔. นักเรียนคิดว่าเพราะเหตุใดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยจึงใช้ศักราชแตกต่างกัน
๕. การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้แง่คิดอะไรแก่นักเรียนบ้าง

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ ความสามารถด้าน	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	✓ การแก้ปัญหา
✓ การใช้ทักษะชีวิต	✓ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยที่มีการระบุศักราชแบบต่างๆ ที่นักเรียนสนใจ (อาจเป็นเรื่องราว เหตุการณ์สมัยก่อนประวัติศาสตร์หรือสมัยประวัติศาสตร์ก็ได้) จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ มาคนละ ๕ เหตุการณ์
๒. จับคู่กัน แล้วนำเรื่องราว เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยที่แต่ละคนสนใจมาเทียบศักราชให้เป็นแบบเดียวกัน (อาจจะเป็น พ.ศ. หรือ ค.ศ. ก็ได้)
๓. นำข้อมูลมาช่วยกันสร้างเส้นเวลา (Timeline) แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย พร้อมติดภาพประกอบและตกแต่งให้สวยงาม จากนั้นออกมานำเสนอผลงานที่หน้าชั้นเรียน
๔. ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงและเชื่อมโยงเรื่องราวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย